

IQTISODIYOTNI REAL SEKTORINI RIVOJLANTIRISHDA BANKLARNI ROLI

Utegenova Gulnaz Dariyabayevna

O`zbekiston Respublikasi Toshkent

Bank-moliya akademiyasi 2-kurs tinglovchisi

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada iqtisodiyotni real sektorini rivojlantirishda banklarning o`rni tahlil qilingan. Bank tizimining samaradorligi real sektorni moliyalashtirish, tadbirkorlikni qo`llab-quvvatlash, ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish va iqtisodiy barqarorlikni ta`minlash kabi ko`rsatkichlar asosida baholanadi. Maqolada bank tizimining real sektor rivojlanishiga ta`siri, mavjud muammolar va ularni hal qilish bo`yicha yechimlar o`rganilgan. Tadqiqot davomida bank xizmatlarini modernizatsiya qilish, raqamli bank tizimlarini joriy etish va kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish bo`yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan. Ushbu tadqiqot natijalari real sektorni rivojlantirishda banklarning samaradorligini oshirishga qaratilgan strategik qarorlar qabul qilishda amaliy ko`mak sifatida foydalanilishi mumkin.*

***Kalit so`zlar:** Banklar, real sektor, moliyalashtirish, iqtisodiy barqarorlik, raqamli bank texnologiyalari, kreditlash mexanizmi, ishlab chiqarish infratuzilmasi.*

***Abstract.** This article examines the role of banks in the development of the real sector of the economy. The efficiency of the banking system is evaluated based on indicators such as financing the real sector, supporting entrepreneurship, developing production infrastructure, and ensuring economic stability. The article explores the impact of the banking system on real sector development, identifies existing problems, and proposes solutions. Recommendations have been developed to modernize banking services, implement digital banking systems, and improve credit mechanisms. The*

results of this study can serve as practical support for making strategic decisions aimed at enhancing the effectiveness of banks in fostering the development of the real sector.

Keywords: *Banks, real sector, financing, economic stability, digital banking technologies, credit mechanisms, production infrastructure.*

KIRISH

Hozirgi global iqtisodiy sharoitda bank tizimining iqtisodiyotning real sektorini rivojlantirishdagi roli davlat va hududlar iqtisodiy barqarorligi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, banklarning moliyaviy resurslarni samarali boshqarishi va real sektorni qo‘llab-quvvatlash strategiyalari iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Ushbu maqolada banklarning iqtisodiyotni real sektorini rivojlantirishdagi roli, mavjud muammolar va ularni hal qilish bo‘yicha samarali choratadbirlar tahlil qilinadi.

Banklar tomonidan real sektorni moliyalashtirish iqtisodiy o‘shishning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi. Bu resurslarni maqsadli taqsimlash, uzoq muddatli kreditlash dasturlarini amalga oshirish va zamonaviy moliyaviy texnologiyalarni joriy qilish orqali ta‘minlanadi. Banklar faoliyatining samaradorligini oshirish orqali ishlab chiqarishni kengaytirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va milliy iqtisodiyotning diversifikatsiyasiga erishish mumkin.

Raqamli texnologiyalarni bank xizmatlariga integratsiya qilish iqtisodiyotning real sektoriga moliyaviy yordam ko‘rsatishda muhim ahamiyatga ega. Elektron banking xizmatlari orqali real sektor korxonalarining moliyaviy jarayonlarini tezlashtirish, shartnomalarni rasmiylashtirish va monitoring qilish imkoniyatlarini kengaytirish mumkin. Bu texnologiyalar bank xizmatlarining tezkorligi va shaffofligini oshiradi hamda korxonalar uchun qulay moliyaviy muhit yaratadi.

Innovatsion boshqaruv yondashuvlari banklarning real sektorni rivojlantirishdagi ishtirokini kuchaytiradi. Strategik rejalashtirish asosida ustuvor tarmoqlarni moliyalashtirish, ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan loyihalarni qo‘llab-quvvatlash va korporativ mijozlar uchun maxsus

dasturlarni ishlab chiqish bank tizimining ahamiyatini oshiradi. Ushbu yondashuvlar banklarning iqtisodiyotga ta'sirini kuchaytirish va real sektorni qo'llab-quvvatlashni ta'minlashga xizmat qiladi.

Bank tizimining iqtisodiyotning real sektorini rivojlantirishdagi roli bo'yicha tadqiqotlar mavjud muammolarni aniqlash va ularni hal qilish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqishga imkon yaratadi. Bank xizmatlarining samaradorligini oshirish uchun raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, uzoq muddatli kredit mexanizmlarini takomillashtirish va mijozlar uchun qulay moliyaviy sharoitlarni yaratish muhimdir. Ushbu maqolada ishlab chiqilgan tavsiyalar bank tizimining iqtisodiyotning real sektoriga ko'rsatadigan ta'sirini oshirish, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va milliy iqtisodiyotning jadal rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shishga xizmat qiladi.

Banklar real sektorni rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi, chunki ular ishlab chiqaruvchi korxonalarini moliyaviy resurslar bilan ta'minlab, milliy iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Ular tomonidan taqdim etilayotgan uzoq muddatli kreditlar, lizing xizmatlari va garov ta'minoti asosida ajratiladigan mablag'lar real sektorning texnologik yangilanishiga, ishlab chiqarish hajmini oshirishga va raqobatbardoshlikni kuchaytirishga yordam beradi.

Shuningdek, banklarning moliyaviy xizmatlarini kengaytirish va innovatsion moliyalashtirish vositalarini tatbiq etish real sektor korxonalariga xalqaro bozorlarda ishtirok etish imkoniyatlarini yaratadi. Eksport-import operatsiyalarini moliyalashtirish, sug'urta va akkreditiv xizmatlarini taklif etish orqali banklar mahalliy ishlab chiqaruvchilarning eksport salohiyatini oshiradi va tashqi savdoni rivojlantiradi.

Banklar va real sektor o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash uchun maxsus dasturlarni joriy etish zarur. Jumladan, kichik va o'rta biznes subyektlarini moliyalashtirish uchun maxsus kredit liniyalarini ochish va soliq imtiyozlarini qo'llash muhim. Bu yondashuvlar nafaqat iqtisodiyotning asosiy sohalarini qo'llab-quvvatlaydi, balki mahalliy infratuzilmani rivojlantirishga ham hissa qo'shadi.

Banklarning iqtisodiyotni real sektorini rivojlantirishdagi ishtirokini kengaytirish uchun raqamli transformatsiyani jadallashtirish muhimdir. Elektron platformalar, masofaviy banking xizmatlari va mobil ilovalar orqali korxonalariga xizmat ko'rsatish nafaqat moliyaviy operatsiyalarni tezlashtiradi, balki xarajatlarni qisqartiradi va mijozlarga qulaylik yaratadi. Sun'iy intellekt va ma'lumotlarni tahlil qilish texnologiyalarining joriy qilinishi esa bank xizmatlarining samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, bank tizimining real sektorda rivojlanishga ko'rsatadigan ta'sirini maksimal darajada oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarda ishlash zarur:

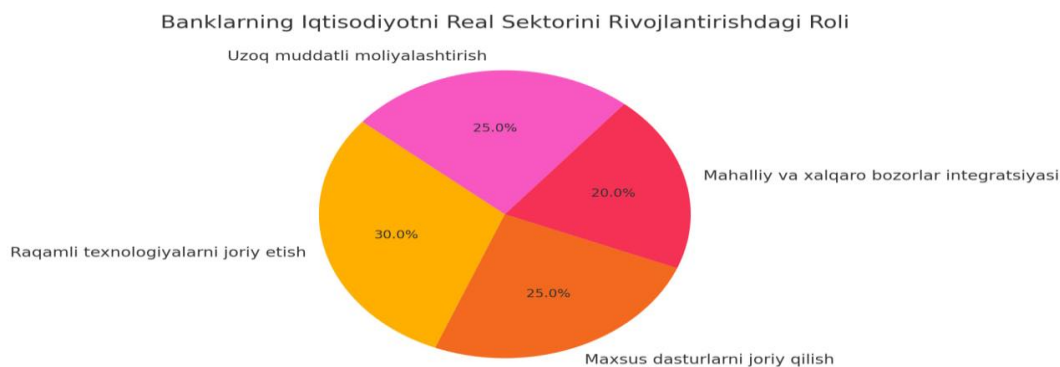
1. Raqamli texnologiyalarni joriy etish: Elektron banking xizmatlari va masofaviy boshqaruv tizimlari orqali xizmatlarni modernizatsiya qilish.

2. Maxsus dasturlarni joriy qilish: Kichik va o'rta biznes subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashga qaratilgan imtiyozli kreditlar.

3. Mahalliy va xalqaro bozorlar integratsiyasi: Eksport va import operatsiyalarini moliyalashtirish orqali raqobatbardoshlikni oshirish.

4. Uzoq muddatli moliyalashtirish: Texnologik yangilanish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga qaratilgan investitsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash.

Ushbu chora-tadbirlar bank tizimining real sektorni rivojlantirishdagi rolini yanada mustahkamlashga va iqtisodiyotning barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

Rasm 1. Banklarning iqtisodiyotni real sektorini rivojlantirishdagi roli

Yuqoridagi diagramma banklarning iqtisodiyotni real sektorini rivojlantirishdagi asosiy yoʻnalishlarini foiz koʻrinishida aks ettiradi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish eng katta ulushga ega boʻlib, bu moliyaviy xizmatlarning tezkorligi va shaffofligini taʼminlash uchun muhimdir. Maxsus dasturlarni joriy qilish va uzoq muddatli moliyalashtirish boʻyicha ulushlar teng boʻlib, banklarning strategik rivojlanishdagi vazifalarini koʻrsatadi. Mahalliy va xalqaro bozorlar integratsiyasi esa global bozorlar bilan raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, iqtisodiyotni real sektorini rivojlantirishda banklar muhim rol oʻynaydi. Buning uchun moliyaviy strategik rejalashtirish, zamonaviy boshqaruv usullarini joriy etish, raqamli texnologiyalarni kengaytirish va moliyaviy xizmatlarning shaffofligini oshirish zarur. Oʻzbekiston misolida banklarning real sektorga taʼsirini kuchaytirish uchun tizimli yondashuvlarni amalga oshirish lozim. Xususan, kichik va oʻrta biznesni kreditlash dasturlarini kengaytirish, imtiyozli kredit shartlarini joriy etish va infratuzilmani moliyalashtirish orqali real sektorni qoʻllab-quvvatlash milliy iqtisodiyotning barqaror oʻsishiga hissa qoʻshadi.

Jadval 1. Real sektorni rivojlantirishda banklarning roli

Yoʻnalish	Tavsif	Misollar	Kutilayotgan natijalar
Loyihalarni moliyalashtirish	Real sektor korxonalarini uchun arzon kreditlar bilan taʼminlash.	Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish uchun kreditlar, agrosanoat sektori uchun moliyalashtirish.	Ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish, bandlik darajasini koʻtarish.

Yo‘nalish	Tavsif	Misollar	Kutilayotgan natijalar
Kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash	KOB uchun maxsus kreditlash dasturlarini yaratish.	Startaplar uchun mikrokreditlar, oilaviy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash.	Tadbirkorlik faolligini oshirish, KOB sonini ko‘paytirish.
Infratuzilmani rivojlantirish	Infratuzilma loyihalariga sarmoya kiritish.	Yo‘llar, logistika markazlari va energiya ob‘yektlarini qurishni moliyalashtirish.	Transport qulayligini yaxshilash, logistika xarajatlarini kamaytirish.
Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish	Xorijiy investorlar uchun tartiblarni soddalashtirish, investitsion banklar tashkil qilish.	Qo‘shma loyihalarda ishtirok etish, xalqaro banklarning filiallarini ochish.	Xorijiy kapital oqimini ko‘paytirish, xalqaro hamkorlikni mustahkamlash.
Innovatsion moliyaviy xizmatlar	Raqamli platformalarni joriy qilish va moliyaviy operatsiyalarni avtomatlashtirish.	Onlayn-kreditlar, aktivlarni boshqarishda blokcheyn texnologiyalarini qo‘llash.	Moliyaviy xizmatlardan foydalanish qulayligi, tranzaksiyalar tezligini oshirish.
Eksportni qo‘llab-quvvatlash	Eksport-import operatsiyalarini moliyalashtirish.	Eksport kreditlari, eksport	Eksport salohiyatini oshirish, tashqi

Yo‘nalish	Tavsif	Misollar	Kutilayotgan natijalar
		shartnomalarini sug‘urtalash.	savdo balansini yaxshilash.
Moliyaviy savodxonlikni oshirish	Real sektor korxonalarini uchun ta’lim dasturlarini tashkil etish.	Tadbirkorlar uchun seminarlar, moliya boshqaruvi bo‘yicha onlayn kurslar yaratish.	Moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish.

Ushbu jadvalda real sektorni rivojlantirishda banklarning roli turli yo‘nalishlar bo‘yicha tasvirlangan. Loyihalarni moliyalashtirish bo‘limida ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va agrosanoat sektori uchun kreditlar orqali ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish va bandlik darajasini ko‘tarish maqsadlari ko‘zda tutilgan. Kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash bo‘limida KOB uchun mikro kreditlar va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari orqali tadbirkorlik faolligini oshirish va KOB sonini ko‘paytirish vazifalari belgilangan.

Infratuzilmani rivojlantirish bo‘limida transport, logistika markazlari va energiya ob‘yektlarini moliyalashtirish orqali transport qulayligini yaxshilash va logistika xarajatlarini kamaytirish kutilmoqda. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo‘limida xorijiy kapital oqimini ko‘paytirish va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash uchun investitsion banklarni rivojlantirish va qo‘shma loyihalarni moliyalashtirish tavsiya etiladi.

Innovatsion moliyaviy xizmatlar bo‘limida raqamli platformalarni joriy qilish va moliyaviy operatsiyalarni avtomatlashtirish orqali tranzaksiyalar tezligi va moliyaviy xizmatlardan foydalanish qulayligini oshirish maqsadlari ko‘zda tutilgan. Eksportni qo‘llab-quvvatlash bo‘limida eksport kreditlari va shartnomalarni sug‘urtalash orqali

eksport salohiyatini oshirish va tashqi savdo balansini yaxshilashga urg'u berilgan. Moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'limida esa tadbirkorlar uchun seminarlar va moliyaviy boshqaruv bo'yicha onlayn kurslar orqali moliyaviy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash nazarda tutilgan.

Iqtisodiyotni real sektorini rivojlantirish va barqaror iqtisodiy o'sishga erishishda bank tizimi muhim ahamiyatga ega. Banklarning real sektorni qo'llab-quvvatlashda samarali ishlashi uchun quyidagi ustuvor yo'nalishlarni amalga oshirish zarur:

1. **Raqamli texnologiyalarni joriy etish** – Bank xizmatlarini avtomatlashtirish va raqamli texnologiyalarni keng joriy qilish orqali mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayonlarini tezlashtirish va shaffofligini ta'minlash lozim. Masalan, onlayn kreditlash va elektron hisob-kitob tizimlari real sektor korxonalarining moliyaviy resurslarga tezkor kirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

2. **Moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash** – Banklar tomonidan resurslarni real sektordagi ustuvor sohalarga yo'naltirish muhim. Bu, xususan, qishloq xo'jaligi, sanoat va qurilish kabi tarmoqlarda iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga xizmat qiladi. Mablag'larni ustuvor loyihalarga yo'naltirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish mumkin.

3. **Mahalliy tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash** – Banklar mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun maxsus kreditlash dasturlarini joriy qilishi zarur. Kichik va o'rta biznes subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash yangi ish o'rinlari yaratish va iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga yordam beradi.

4. **Xodimlarning salohiyatini oshirish** – Bank sohasidagi mutaxassislarning malakasini oshirish orqali real sektorni moliyalashtirish jarayonlarining sifatini yaxshilash mumkin. Maxsus trening va o'quv dasturlarini tashkil etish moliyaviy boshqaruv hamda risklarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

5. **Innovatsion bank xizmatlarini joriy etish** – Banklar tomonidan zamonaviy moliyaviy vositalar va texnologiyalarni qo'llash real sektorning moliyaviy

resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Investitsion kreditlash, lizing va sug'urta xizmatlari kabi innovatsion xizmatlar real sektor korxonalarining rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi.

6. **Ijtimoiy mas'uliyatni oshirish** – Banklar ijtimoiy mas'uliyat tamoyillariga asoslangan holda barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlashi kerak. Xususan, ekologik loyihalarni moliyalashtirish va yashil texnologiyalarni rivojlantirish orqali iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishga hissa qo'shish mumkin.

Ushbu yo'nalishlar banklarning real sektorni rivojlantirishdagi rolini kuchaytirib, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiyotning o'sish sur'atlarini oshirishga xizmat qiladi. Banklar tomonidan moliyaviy resurslarning oqilona boshqarilishi va innovatsion yondashuvlarning joriy qilinishi milliy iqtisodiyotni yanada mustahkamlash uchun muhim omil hisoblanadi.

Xulosa

Iqtisodiyotni real sektorini rivojlantirishda banklarning o'rni beqiyosdir. Bank tizimi moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash, investitsion loyihalarni moliyalashtirish va mahalliy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy o'sishga kuchli turtki beradi.

Raqamli texnologiyalarni joriy qilish, innovatsion moliyaviy xizmatlarni tatbiq etish va xodimlarning malakasini oshirish kabi chora-tadbirlar banklarning real sektorga ko'rsatadigan moliyaviy yordamining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy mas'uliyat tamoyillarini kuchaytirish iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikka erishishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Banklarning real sektorni rivojlantirishdagi roli strategik ahamiyatga ega bo'lib, bu yondashuv iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, yangi ish o'rinlari yaratish va innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish orqali milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishiga zamin yaratadi. Shu sababli, banklarning faoliyatini samarali boshqarish va

rivojlantirish davlatning iqtisodiy siyosatidagi ustuvor yo‘nalishlardan biri bo‘lishi lozim.

Manbalar ro‘yxati

1. 2020–2025-yillarga mo‘ljallangan O‘zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to‘g‘risidagi Farmon. Manba: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni, 12.05.2020 yil, PF-5992-son.

2. Gafurova D. F. “Banklarning investitsiya faoliyatini tashkil etish orqali ishlab chiqarishni, investitsiyalashni takomillashtirish yo‘llari (Samarqand “Ipak Yo‘li” AITB “Umar” MF ma’lumotlari bo‘yicha).” Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2019.

3. Olimboyev O.Sh. va Shernayev A. A. “Moliya bozorining iqtisodiyot real sektori rivojlanishiga ta’sirini baholash.” Ilmiy maqola, iqtisodiyot va biznes yo‘nalishi.

4. Razzoqov N. “Milliy iqtisodiyot real sektorining innovasion rivojlanishini moliyalashtirishda bank sektorining ishtirokini oshirish.” Iqtisodiyot va biznes yo‘nalishidagi ilmiy maqola.

5. Mirzayeva M.G‘. “Mintaqani rivojlantirishda bank kapitalining roli.” TDIU huzuridagi “O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolar” ilmiy markazi.

6. Karshibaev U. “O‘zbekistonning kredit bozoridagi zamonaviy tendensiyalar va ularni yaxshilash yo‘llari.” Markaziy bank Toshkent viloyat bosh boshqarmasi bosh iqtisodchi.

7. Tuhtanazarov J. “Iqtisodiyotning real sektorini rivojlantirishning innovatsion yo‘nalishlari.” Osiyo Xalqaro Universiteti Iqtisodiyot yo‘nalishi.

8. Shodmonov I. “Bankning kredit siyosatini takomillashtirish.” Mustaqil tadqiqotchi.